

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 911.373 (477:437.6)

DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2021.03.012>

Л.Г. Руденко, В.П. Нагірна

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

СІЛЬСЬКА МІСЦЕВІСТЬ У ЗОНІ ВПЛИВУ КИЇВСЬКОГО МЕТРОПОЛІСУ (ПОСИЛЕННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ФУНКЦІЇ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ)

Мета дослідження – на основі аналізу сучасного стану і тенденцій змін агропродовольчої функції сільської місцевості визначити напрями посилення її розвитку в умовах сучасних викликів. У статті на основі порівняльного аналізу розвитку сільського господарства (за умов командно-адміністративної системи управління і сучасного стану галузі в умовах ринку) виявлено особливості формування і тенденції змін агропродовольчої функції приміської сільської місцевості. Свого часу навколо м. Київ було сформовано приміський АПК з метою забезпечення потреб міського населення у малотранспортабельній продукції – м'ясній і молочної продукції, овочах і фруктах. У результаті підсилювалася агропродовольча функція приміської зони. Згодом під впливом змін у системі сільського господарства, активізації експорту було надано перевагу високоінтенсивному землеробству, виробництву експортоорієнтованих культур – зернових, соняшнику, ріпаку, сої, кукурудзи. Істотно знизилася виробництво продукції для потреб метрополісу (овочів, круп'яних культур, картоплі, фруктів та ягід), зменшилася роль агропродовольчої функції приміської сільської місцевості. У результаті проведених досліджень запропоновано напрями посилення агропродовольчої функції в умовах суспільних трансформацій. Новизна дослідження – дано аналіз сучасного стану і тенденцій змін агропродовольчої функції в зоні впливу метрополісу. Розроблено напрями посилення агропродовольчої функції в умовах суспільних трансформацій і глобальних викликів.

Ключові слова: сільська місцевість; Київський метрополіс; трансформаційні процеси; агропродовольча функція сільської місцевості; спеціалізація сільського господарства.

L.H. Rudenko, V.P. Nahirna

Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

COUNTRYSIDE IN THE AREA OF INFLUENCE OF THE KYIV METROPOLIS (STRENGTHENING OF AGRO-FOOD FUNCTION UNDER CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS)

The research examines the changes that have taken place in rural areas in the area of influence of the Kyiv metropolis. Based on a comparative analysis of agricultural development (under the command-administrative system of management and the current state of the industry in market conditions) revealed the peculiarities of the formation and trends of changes in the agri-food function of suburban rural areas. At one time, a suburban agro-industrial complex was formed around the city of Kyiv in order to meet the needs of the urban population in low-transport products - meat and dairy products, vegetables and fruits. As a result, the agri-food function of the suburban area has strengthened. Subsequently, under the influence of changes in the agricultural system, the intensification of exports, preference was given to high-intensity agriculture, the production of export-oriented crops – cereals, sunflower, canola, soybeans, corn. Production of products for the needs of the metropolis (vegetables, cereals, potatoes, fruits and berries) has significantly decreased, the role of the agri-food function of suburban rural areas has decreased. As a result of the research the directions of strengthening of agro-food function in the conditions of social transformations are offered. The main ones are: application of new approaches to the food supply of the metropolis with an emphasis on strengthening the role of suburban rural areas; change in the structure and specialization of agriculture; a significant increase in the level of industrial processing of agricultural raw materials; improvement of the marketing sphere taking into account market conditions, consumer demands; restricting the activities of agricultural holdings, increasing the role of farms; transition from soil-depleting agriculture to conservation, rational use of land resources, introduction of energy-saving technologies.

Keywords: countryside; Kyiv metropolis; transformation processes; processing enterprises; agri-food function of suburban rural areas; agriculture specialization.

Актуальність дослідження

Інтенсивний розвиток Київського метрополісу, його висока урбанізованість, активні міграційні процеси зумовили зростання попиту на продовольчу продукцію, значна частина якого задовольняється за рахунок приміської сільської місцевості. Агропродовольча функція є тут однією з головних. Цьому сприяють наявність земельних ресурсів з переважанням родючих ґрунтів, наявність відповідних виробників, розвинена інфраструктура тощо.

Зі зміною економічної системи господарювання, посиленням конкуренції і підприємництва відбулися істотні зміни в аграрному секторі і зокрема в сільському господарстві приміської зони. Значну роль стали відігравати глобалізація, активізація експорту та імпорту продовольства. Істотні зміни сталися в структурі й спеціалізації сільського господарства, категоріях виробників, напрямках землегосподарювання, маркетинговій діяльності. В результаті цих перетворень знизилось значення приміської сільської місцевості у виробництві та постачанні продовольчої продукції для потреб метрополісу. Змінилися статус і режим землекористування – надано перевагу високоінтенсивному землеробству ґрунтовиснажливого напрямку. У такій ситуації проблема розвитку приміської сільської місцевості, її роль у забезпеченні метрополісу продовольчою продукцією, водночас підвищення ефективності аграрного сектору є важливою і актуальною. В умовах змін в економіці, погіршення екологічної ситуації, посилення глобалізаційних викликів, пов'язаних з пандеміями захворювань, обмеженням експорту, дослідження агропродовольчої функції приміської зони набувають все більшого значення.

Актуальність дослідження зростає у зв'язку із запуском ринку землі в Україні, процесом децентралізації і створенням об'єднаних територіальних громад у приміській сільській місцевості, капіталізацією земельних ресурсів. Важливим є вирішення проблем експорту сільськогосподарської продукції, виробленої у приміській зоні, визначення статусу вертикально-інтегрованих структур (агрохолдингів). Значущість досліджуваної теми посилюється через конфлікти, що виникають між метрополісом і приміською сільською місцевістю щодо використання сільськогосподарських земель, формування продовольчих ринків, неконтрольованої забудови приміських територій. Це потребує фахових досліджень з використанням системно-структурного аналізу з врахуван-

ням ретроспективи і сучасних трансформаційних процесів, для обґрунтування напрямів посилення, або ж відновлення агропродовольчої функції приміської сільської місцевості.

Стан вивчення питання, основні праці

Під впливом суспільних трансформацій і глобалізації відбулися істотні зміни в структурі виробництва і спеціалізації сільського господарства, значні переваги стали надаватися виробництву високоліквідної експорторієнтованої продукції, переважно у вигляді сільськогосподарської сировини (пшениця, насіння соняшнику, соя, ріпак, кукурудза). Зросло постачання овочів і фруктів із південних районів країни. Як наслідок, роль агропродовольчої функції приміської сільської місцевості для потреб метрополісу стала зменшуватися.

Слід зазначити, що водночас відбулися досить вагомі позитивні зміни у виробництві й постачанні населенню продовольчої продукції, що пов'язано з упровадженням інновацій у техніку й технологію перероблення сільськогосподарської сировини, фасування й зберігання готової продукції, збільшився її асортимент. Проте, незважаючи на ці зрушення, проблеми забезпечення метрополісу продукцією місцевого виробництва, територіальної організації приміського сільського господарства, наближення його до потреб споживачів залишаються нерозв'язаними. Це передусім стосується спеціалізації сільського господарства, розвитку переробної промисловості, транспортних витрат, цінової політики. Актуальними є питання раціонального землекористування і охорони земельних ресурсів, екологізації виробництва у приміській зоні.

Серед науковців, яким належить вагомий внесок у дослідження питань розвитку сільської місцевості і зокрема у зоні впливу метрополісу, слід виділити праці фахівців аграрної економіки, таких як Л. О. Шепотько, С. О. Гудзинський, О. М. Бородіна, Д. Добряк, Д. Бабміндра, І. Баланюк, Л. Новаківський, М. Ступеня, Ш. І. Ібатулін, В. Липчук, Г. К. Лоїк, П. Казьмір, О. Є. Губені та ін. Важливими є праці економіко-географів, картографів, в яких комплексно, з суспільно-географічних позицій трактується поняття “приміський агропромисловий комплекс”, дано його визначення, аналіз основних чинників формування, детально розглядаються структура і спеціалізація приміського сільського господарства. Досліджувалися також питання розселення населення,

демографічного аналізу сільських поселень, розвиток спеціалізованих приміських аграрних і агроторгових систем; розроблено серію карт, що характеризують сільське господарство і стан земельних ресурсів Київської області і зокрема приміської зони столиці. Найважливішими серед них, на нашу думку, є праці М. М. Паламарчука, М. Д. Пістуна, В. І. Нудельмана, Р. А. Івануха, А. І. Доценка, О. Г. Рогожина, Ю. М. Палехи, Н. І. Корольової, М. О. Барановського, В. М. Савенко, Л. Г. Руденка, В. П. Нагірної, Т. І. Козаченко, В. П. Разова та інших.

За сучасних обставин, коли забезпечення населення продовольством у світовому масштабі є однією з основних умов виживання людства, а екстремальні погодні явища, що все частіше виникають на планеті, негативно впливають на світовий продовольчий ринок, роль приміської сільської місцевості, підвищення (або відновлення) її агропродовольчої функції не втрачає актуальності. Саме з таких позицій розглядається сільська місцевість у зоні впливу метрополісу (на прикладі Київського метрополісу).

Мета дослідження. На основі аналізу сучасного стану і тенденцій змін агропродовольчої функції сільської місцевості визначити напрями посилення її розвитку в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу

Агропродовольча функція приміської сільської місцевості Київського метрополісу спрямована на забезпечення міського населення сільськогосподарською продукцією. Ця функція найінтенсивніше проявляється в районах, що безпосередньо прилягають до міста, знаходяться в зоні його найбільшого впливу. До таких можна віднести: Києво-Святошинський, Вишгородський, Бориспільський, Броварський, Обухівський та Васильківський райони¹.

Вплив Київського метрополісу є домінуючим чинником розвитку приміської сільської місцевості – її соціально-економічної сфери, використання ресурсного потенціалу, природоохоронної діяльності, територіальної організації виробництва і розселення населення. Метрополіс істотно впливає на функціональну визначеність приміської території, стає рушійною силою впровадження інновацій, підвищення конкурентоспро-

можності виробництва. У сільському передмісті інтенсивніше, порівняно з віддаленими територіями, відбуваються зміни у життєдіяльності населення, житловій забудові, соціальному розвитку поселень, активніше використовуються принципи екістики у планувальній структурі. До метрополісу як потужного споживчого ринку товарів та послуг тяжіють сільські виробники продукції. Це дає їм додаткові економічні переваги в отриманні прибутків, покращенні побуту порівняно з периферійними районами.

Основним видом діяльності мешканців приміської сільської місцевості є сільське господарство і робота на винесених з Києва підприємствах, складських комплексах, сфері транспортного обслуговування, АЗС тощо. Розвитку сільського господарства тут сприяють природно-географічні передумови – рівнинна поверхня, значні площі земельних ресурсів, помірний клімат, хоча ґрунти передмістя, за винятком Васильківського та Обухівського районів, характеризуються доволі низькою природною родючістю, бо значні площі займають піщані й заболоченні землі, особливо у Вишгородському та Броварському районах [1].

Висока економічна ефективність виробництва продукції сільського господарства, зокрема рослинництва, що традиційно вирощувалася на цих землях (жито, пшениця, льон, хміль, гречка, овес, зернобобові, картопля та овочі), а також тваринництва молочно-м'ясного напрямку досягалася значною мірою завдяки значному попиту з боку міста. Це стало основою формування приміського агропромислового комплексу, що створювало переваги місцевого виробництва над довізною продукцією, у тому числі імпортованою.

Під приміським агропромисловим комплексом (далі – приміський АПК) ми розуміємо сукупність сільськогосподарських підприємств і організацій, діяльність яких спрямована на виробництво, перероблення та збут продукції сільського господарства для потреб міського населення. Найбільші обсяги тут припадають на виробництво малотранспортабельної продукції – молока, м'яса у свіжому вигляді, яєць, плодів, овочів та ягід.

Слід зазначити, що впродовж останніх десятиліть під впливом інтенсивного соціально-економічного розвитку метрополісу, впровадження інновацій, появи нових виробничих структур відбулись істотні зміни в структурі використання приміських земель як територіального ресурсу. Земля приміської сільської місцевості стає

¹ В адміністративних межах, що існували до набуття чинності Постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 р. № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів».

простором багатофункціонального розвитку, економічним ресурсом, що впливає на всі сфери життєдіяльності метрополісу і передмістя. Ця тенденція зростає з наближенням до метрополісу. Проте найістотніші зміни сталися у структурі й спеціалізації виробництва, посівних площах сільськогосподарських культур, змінилося співвідношення категорій виробників. За умов активізації експортної діяльності, посилення впливу кон'юнктури зовнішніх ринків змінився статус і напрями землегосподарювання у приміській зоні. В умовах ліберальної економіки перевага надається високоінтенсивному землеробству, виробництву експортоорієнтованої продукції, підвищенню прибутковості у сільському господарстві. Серед категорій виробників зросла роль агрохолдингів. Індивідуальний сектор (фермерські господарства і господарства сільських мешканців) зорієнтований на наповнення внутрішнього ринку – забезпечення потреб міського населення та самозабезпечення. Слід зазначити, що значна частина фермерських господарств продає вирощену продукцію, зокрема зерно, кукурудзу, сою, трейдерам для її подальшого експорту. Традиційна спеціалізація індивідуальних господарств на виробництві картоплі, овочів та ягід, круп'яних культур змінюється за рахунок збільшення виробництва прибутковішої експортоорієнтованої продукції [2]. Нині у приміській сільській місцевості формується конкурентне середовище в аграрній сфері, де роль агропродовольчої функції саме для потреб метрополісу слабшає.

Трансформаційні процеси, що відбулися у приміській сільській місцевості, найвиразніше прослідковуються у структурі та спеціалізації сільського господарства. Зокрема, у структурі посівних площ на зернові й зернобобові культури припадає 49,5 %, технічні, у тому числі соняшник – 37,0 %, тоді як картопля та овочеві культури займають 12,0 %, кормові культури – 4,8 % від загальної площі посівів сільськогосподарських культур приміської зони. Найбільше зростання посівних площ зернових та зернобобових культур спостерігається на сільськогосподарських підприємствах Бориспільського та Васильківського районів (з 2000 по 2017 рр. у 3,5 рази). Серед технічних культур найбільшу роль відіграє соняшник. Його виробництво у приміській зоні впродовж зазначеного періоду збільшилося в 32,5 разів. Найбільші посівні площі соняшнику у Васильківському, Броварському та Обухівському районах [3]. Слід зазначити, що соняшник є

грунтовиснажливою культурою, що не відповідає агротехнічному потенціалу землі приміської зони, однак його виробництво є високоприбутковим і орієнтованим на експорт.

Важливою галуззю приміського землеробства є картоплярство. Виробництво картоплі, незважаючи на доволі сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, масовий попит на неї, збільшилося ненабагато, зокрема у Бориспільському, Києво-Святошинському і Броварському районах, водночас майже зникло у сільськогосподарських підприємствах Васильківського та Обухівського районів. Потреба метрополісу в картоплі значною мірою задовольняється за рахунок індивідуального сектору, постачання з інших регіонів України і навіть імпорту. Слід зазначити, що зниження товарності цієї культури у приміській зоні пов'язано з високими затратами, переважанням ручної праці, проблемами зі шкідниками.

Втратили свої позиції як важливі приміські галузі овочівництво і виробництво плодівих та ягідних культур. Особливо стрімке спадання відбулося впродовж 2000–2017 рр. Це зумовлено зниженням конкурентоспроможності виробництва цих культур, значними витратами, нижчою якістю продукції, порівняно з районами зональної спеціалізації, зокрема південних областей України, а також імпортованою продукцією. Найбільший спад виробництва овочів відбувся у Бориспільському та Києво-Святошинському районах (майже у 3,5 рази), а в Обухівському та Вишгородському районах ця галузь спеціалізації взагалі зникла.

Виробництво плодів та ягід значно зменшилося або зовсім зникло у всіх сільськогосподарських підприємствах приміської сільської місцевості. Зокрема у Києво-Святошинському районі відбулось зменшення обсягів виробництва у 48 разів, Броварському – у 13 разів, Бориспільському – 8,5 разів, а в Обухівському та Вишгородському районах воно зникло повністю [3]. Слід зазначити, що виробництво картоплі, овочевих і круп'яних культур певною мірою зберігається в господарствах населення і фермерських господарствах, хоча їх традиційна спеціалізація на вирощуванні цих культур дедалі зменшується.

Системні зміни у напрямках розвитку, спеціалізації та ефективності сільського господарства приміської зони значною мірою відбуваються завдяки посиленню діяльності агрохолдингів. Вони функціонують як бізнесові вертикально інтегровані структури, основна мета яких –

примноження власного капіталу. Агрохолдинги об'єднують у своєму складі сільськогосподарські й промислові підприємства, підприємницькі й агротрейдерські компанії [4]. У сільській місцевості приміської зони Києва орендують землі такі агрохолдинги: “Миронівський хлібопродукт”, “Комплекс Агромарс”, “Агрофірма “Світанок”, “Нива Переяславщини”, “Агрохолдинг 2012”, “Агрорегіон”, “Агрохолдинг МС”. Маючи налагоджену сферу збуту аграрної продукції завдяки створенню логістики, формуванню власної торговельної мережі, вони є основними експортерами сільськогосподарської сировини і харчових продуктів харчування, що не сприяє посиленню агропродовольчої функції приміської зони.

Слід зазначити, що в експорті перевага надається первинній сільськогосподарській продукції (сировині), на яку є постійний попит на світових ринках, тоді як значні обсяги продукції глибокої переробки (борошняні вироби, плодоовочеві продукти, молочна, м'ясна продукція) імпортуються. Основна додана вартість формується за межами приміської зони, не реалізується синергія природних і суспільних чинників для формування її агропродовольчої функції. Своєю діяльністю агрохолдинги спричиняють негативний вплив на земельні ресурси, екологічну ситуацію у приміському сільському господарстві, що призводить до посилення ґрунтовиснажливого напрямку землеробства, зниження родючості ґрунтів.

У другій половині ХХ ст., за умов командно-адміністративної системи управління в Україні, навколо м. Київ було сформовано приміську сільськогосподарську зону, спеціалізація якої була здебільшого багатогалузевою з переважанням культур, районованих у місцевих ґрунтово-кліматичних умовах – овочів, круп'яних культур, продовольчої картоплі, фруктів та ягід. У тваринництві переважало виробництво яєць, молока, м'яса птиці. Межі приміської сільськогосподарської зони визначалися адміністративним шляхом, з урахуванням спеціалізації господарств, дорожньо-транспортної доступності виробників сільськогосподарської продукції, особливостей розселення населення [5] тощо.

У зв'язку з розвитком столиці, зростанням темпів урбанізації, збільшувалися і потреби міського населення у продовольстві. Відповідно відбувалися якісні зміни у функціонуванні приміської сільськогосподарської зони: зросла інтенсифікація сільського господарства, підвищився рівень концентрації виробництва товарної продукції,

активізувалися процеси інтеграції сільського господарства з переробною промисловістю і торгівлею. Водночас зросли вимоги до якості продовольчої продукції, посилювався вплив науково-технічного прогресу на сільське господарство і переробну промисловість. Ці зміни спричинили посилення взаємопов'язаного розвитку всіх сфер виробничої діяльності і формування приміського АПК [5].

Головними складниками АПК були: картопле-продуктовий, овоче-промислово-торговий, молочнопромисловий комплекси, в яких поєднувалися виробництво, промислове перероблення сільськогосподарської продукції і торгівля. На основі розмежування, а згодом відокремлення стадій виробництва сформувалися спеціалізовані переробні підприємства, оснащені сучасним (як на той час) устаткуванням – м'ясокомбінати, м'ясопереробні заводи, міські молочні заводи, ковбасні фабрики, плодоовочеві комбінати та ін.

Приміське тваринництво було тісно пов'язане з розвитком місцевого кормовиробництва, промисловості з перероблення тваринницької сировини, системою транспортування і збуту готової продукції [6]. Обсяги і радіус постачання тваринницької продукції, зокрема молочної, змінювалися у зв'язку з сезонністю виробництва. Спеціалізація виробництва й асортимент продукції залежали від відстані до м. Києва. Чим ближче до міста, тим більшу питому вагу займали незбирана молочна продукція, свіже м'ясо, у тому числі курятина. При збільшенні відстані до міста переважало виробництво масла, сирів твердих, ковбас, копченостей тощо. Сполучною ланкою між виробництвом і роздрібною торгівлею була складська мережа, куди входили холодильні комбінати, міжзаводські сиросховища, маслосирбази, спеціальні холодильники.

За умов адміністративно-управлінської системи господарювання, за відсутності вільного продажу та конкуренції, така система організації продовольчого забезпечення міста виявилася доволі прийнятною. Було визначено основні принципи, за якими регулювався розвиток приміського сільського господарства, включаючи планування, виробництво і постачання сільськогосподарської продукції. Головними напрямками спеціалізації сільського господарства було визначено виробництво малотранспортабельної продукції – овочів, продовольчої картоплі, фруктів та ягід, а також продукції тваринництва – молока, м'яса, у тому числі курятини, яєць. Для міських мешкан-

ців поліпшилося забезпечення продовольством, зросла частка споживання продукції у свіжому вигляді, скоротилися транспортні витрати на її перевезення.

Однак попри позитивні результати у формуванні приміських АПК було закладено основу виникнення негативних явищ, що згодом призвело до зниження ефективності агропродовольчої функції приміських сільських територій. Головні з них, на нашу думку, такі:

- роль координаторів виробництва сільськогосподарської продукції виконували організаційно-управлінські структури, а не виробники цієї продукції;

- не враховувалися сезонні коливання у її виробництві, кон'юнктура ринку, гнучкість при заготівлях та реалізації продукції;

- сфера обслуговування виконувала посередницьку функцію, а не роль інтегратора, не практикувалося розширення прямих зв'язків між магазинами і приміськими господарствами;

- визначена наперед норма постачання не завжди відповідала можливому зростанню потреб міського населення.

Слаборозвиненими були міські ринки сільськогосподарської продукції, індивідуальний сектор виробляв її переважно для власного споживання. Адміністративно-управлінський принцип функціонування приміської зони сільської місцевості наприкінці 80-х рр. ХХ ст. у значній мірі себе вичерпав.

Аналізуючи ретроспективу і сучасний стан приміської сільської місцевості у зоні впливу метрополісу з позицій продовольчого забезпечення міського населення, слід зазначити, що впродовж тривалого періоду (за умов адміністративно-управлінської системи господарювання і переходу до ринкової економіки) відбувалися істотні зміни в розвитку приміського АПК і формуванні агропродовольчої функції, що мають як негативний, так і позитивний характер. Їх варто осмислити, виявити ступінь результативності з метою реновації та вдосконалення напрямів розвитку приміської сільської місцевості, посилення її агропродовольчої функції за рахунок збільшення місцевого виробництва.

На нашу думку, основними напрямками посилення агропродовольчої функції сільської місцевості в зоні впливу метрополісу є:

- 1) застосування нових підходів до управління системою продовольчого забезпечення метрополісу з акцентом на використання можливостей

приміської сільської місцевості;

- 2) істотне вдосконалення землегосподарювання, зміна структури і спеціалізації сільського господарства приміської зони, підвищення її статусу як важливого виробника продовольства;

- 3) підвищення рівня промислового перероблення сільськогосподарської сировини, впровадження інновацій у всі сфери агропродовольчої діяльності у приміській сільській місцевості – виробництво, переробку промисловість, транспортування, зберігання і постачання продовольства;

- 4) вдосконалення маркетингової сфери на основі аналізу кон'юнктури ринку, запитів споживачів, регулювання обсягів поставок;

- 5) вдосконалення територіальної організації приміських агропродовольчих ринків з урахуванням попиту споживачів, балансу між розселенням сільського населення і його тяжінням як постачальника продукції до метрополісу;

- 6) обмеження впливу агрохолдингів, підвищення ролі фермерських господарств і господарств населення у виробництві продукції для місцевого споживання;

- 7) перехід від ґрунтовиснажливого землегосподарювання до системи збереження, раціонального використання земельних ресурсів, підвищення родючості ґрунтів;

- 8) забезпечення охорони природи, зменшення рівня забруднення природного середовища приміської сільської місцевості – водоймищ, ґрунтів, лісопаркових територій;

- 9) гармонізація економічного, екологічного і соціального напрямів розвитку приміської сільської місцевості, розширення сфери докладання праці, зниження темпів трудової міграції сільських мешканців.

Висновки

На основі порівняльного аналізу ретроспективного розвитку приміського АПК і сучасних процесів, що визначають агропромислову функцію приміської сільської місцевості, схарактеризовано нинішній стан і окреслено головні проблеми продовольчого забезпечення і раціонального природокористування у сфері впливу метрополісу. Наголошено на тенденції зменшення ролі агропродовольчої функції.

У різні періоди (адміністративно-управлінської системи господарювання, розвитку ринкової економіки і глобалізації) відбувалися процеси, що по-різному впливали на формування агропродовольчої функції. Зіставляючи і оцінюючи їх за різ-

них умов, визначено найбільш прийнятні засоби і рішення, що сприятимуть посиленню агропродовольчої функції. Їх сфокусовано у таких сферах діяльності як: система управління та її вплив на характер взаємодії між метрополісом і приміською зоною; спеціалізація сільського господарства і категорії товаровиробників; розвиток переробних галузей, обслуговуючих виробництв, логістики та інфраструктури; експортна орієнтація і діяльність агрохолдингів; вплив маркетингу на попит населення; територіальна організація продовольчих ринків; інновації в агропродовольчій сфері; екологічні проблеми і охорона природи у приміській сільській місцевості.

Розроблення основних напрямів посилення агропродовольчої функції, зміна статусу і режиму землегосподарювання сприятимуть збільшен-

ню ролі місцевого виробництва у формуванні сільськогосподарського ринку, підвищенню якості продукції, створенню резервів продовольства для потреб метрополісу за особливих обставин і глобальних викликів. Зміна статусу і режиму землегосподарювання дасть можливість утвердити сільськогосподарську діяльність як пріоритетну у сільській місцевості в зоні впливу метрополісу, підвищити економічну ефективність виробництва, значно поліпшити стан земельних ресурсів.

Новизна дослідження. Дано аналіз сучасного стану і тенденцій змін агропродовольчої функції у зоні впливу метрополісу. Розроблено напрямки посилення агропродовольчої функції в умовах суспільних трансформацій і глобальних викликів.

References [Література]

1. Yatsuk I.P., Matusevich G.D. (2014). Agroecological condition of soils of Kyiv region. *Balanced nature using, 1*, 79-85. [In Ukrainian].
[Яцук І. П., Матусевич Г. Д. Агроекологічний стан ґрунтів Київської області // Збалансоване природокористування. 2014. № 1. С. 79-85.]
2. Nahirna V.P., Rudenko L.H. (2016). Rural locality of Ukraine as a consequence of transformations in agrarian sphere of economy. *Ukrainian geographical journal, 2*, 39-47. DOI: 10.15407/ugz2016.02.039. [In Ukrainian].
[Нагірна В. П., Руденко Л. Г. Сільська місцевість України у контексті трансформаційних процесів в аграрній сфері // Укр. геогр. журн. 2016. № 2. С. 39-47. DOI: 10.15407/ugz2016.02.039.]
3. *Statistical Yearbook of Kyiv region for 2017*. (2018). Kyiv, p.147-148, 158-159, 267. [In Ukrainian]
[Статистичний щорічник Київської області за 2017 рік. Київ, 2018. С. 147-148, 158-159, 267.]
4. Borodina O.M., Prokopa I.V., Yurchyshyn V.V. et al. Ed. O.M. Borodina. (2012). *Socio-economic development of agriculture and rural areas: modern dimension*. Kyiv, 320 p. [In Ukrainian].
[Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір / О.М. Бородіна, І.В. Прокопа, В.В. Юрчишин та ін.; за ред. Бородіної. Київ, 2012. 320 с.]
5. Palamarchuk M.M., Palamarchuk A.M., Yazinina R.A., Nahirnaya V.P. et al. (1985) Territorial organization of agro-industrial complexes. Kyiv, 304 p. [In Russian].
[Территориальная организация агропромышленных комплексов / М.М. Паламарчук. А.М. Паламарчук, Р.А. Язынина, В.П. Нагирная и др. Киев, 1985. 304 с.]
6. Nagirna V.P. (1995). *Livestock and industrial complex of Ukraine (territorial organization and nature management)*. Monograph. Kyiv, 150 p. [In Ukrainian]
[Нагірна В.П. Тваринницько-промисловий комплекс України (територіальна організація і природокористування): Монографія. Київ, 1995. 150 с.]

Стаття надійшла до редакції 18.06.2021